

קריאה לקראת כתיבה

הקריאה המשמשת אותנו לצרכים של הלימוד והכתיבה האקדמית היא קריאה אקטיבית. היא אינה "קריאת הספוג" שבה אנחנו סופגים רשמים מתוך ספר שאנחנו קוראים להנאה או סופגים מידע מתוך מאמר שאנחנו קוראים לפני מבחן. הקריאה האקטיבית היא קריאה המתמודדת עם הטקסט כבן-שיח במישורים שונים, ומציגה לו שאלות. היא מתבצעת עם עפרון ביד – הן כדי למקד את תשומת הלב שלנו, והן כדי לעקוב יחד עם הכותב אחר העדויות שהוא מציג – במטרה להפוך אותנו לחוקרים בעצמנו ולעבור מקריאה לכתיבה. הקריאה האקטיבית יכולה להתבצע בשלושה מישורים. הראשון שבהם הכרחי, והשניים האחרים אופציונאליים, אך כדאי לנסות ולשקול גם אותם בכל מקרה.

הערה: אמנם השלבים כרוכים בחשיבה ובמתן תשובות לשאלות רבות תוך כדי הקריאה, אך אין מדובר בקריאה איטית, המתעכבת על כל מילה, אלא בקריאה מהירה ויעילה, שמטרתה לחתור אל העיקר – ולהמשיך הלאה.

המישור הראשון: הקריאה המפענחת

קריאה זו מכונה לעיתים גם "סינון זהב". מטרתה העיקרית היא לרדת לסוף דעתו של הכותב, ולחלץ את הטענות המרכזיות והטענות המבססות מתוך הטקסט. משום כך, השאלה המלווה את הקורא בשלב זה היא "מה מנסה המחבר לומר?" השלבים שבהם מתבצעת הקריאה המפענחת הם על-פי רוב אלה:

- 1) סריקה: זיהוי מבנה המאמר, התבוננות בכותרת, בשם המחבר ובמקום שבו התפרסם המאמר, בשנת חיבורו, וכן באיורים, בטבלאות ובתרשימים המלווים אותו.
- 2) זיהוי הטענה המרכזית: מה רצה המחבר לומר? אם התשובה אינה ברורה לכם, נסו לקרוא את הטקסט בדרכים שונות: קראו אותו ברצף, הפכו אותו ושאלו את עצמכם מה נותר בזיכרון כדבר החשוב והמרשים ביותר שהכותב אמר. לאחר מכן קראו את המאמר לאט, תוך ניסיון לעמוד על משמעותה של כל פסקה ופסקה. האם הפסקות השונות אכן מקדמות את הטענה שנראה כי עלתה מן הקריאה הרצופה? האם הן בונות מהלך טעוני ברור?
- 3) זיהוי טענת הנגד: עם מי או עם מה מתעמת המחבר? מה מפריע לו? נגד מה הוא יוצא?
- 4) זיהוי הנימוקים או העדויות שעליהם מבסס הכותב את טענתו ואת התנגדותו לטענת הנגד.

הקריאה הזאת צריכה להיעשות ב"ראש פתוח", מתוך ניסיון לקלוט ולהבין – לא לקפוץ עם ביקורת והתנגדות. היא צריכה להוביל לתוצאה כתובה: סיכום של המאמר על-ידי תמצית, ראשי פרקים, תרשים או טבלה.

המישור השני: הקריאה הביקורתית

הקריאה הביקורתית מבוססת על שאלות שנועדו להקשות על הכותב. השאלות המלוות אותה הן "מדוע אתה טוען כך?", "מניין לך?", "ואולי זה בדיוק הפוך?" ביקורת יכולה להיות חלשה – כלומר מופנית כלפי עמדות שאיננו מסכימים איתן, או חזקה – כלפי עמדות שאנחנו נוטים להסכים איתן ואף להתלהב מהן. גם במקרה זה כדאי לעצור את עצמנו ולהציב שאלות לטקסט ולעמדה המוצגת בו. כדאי, כמובן, להפנות שאלות של ביקורת אף לכתיבתנו שלנו – כדי לוודא שמה שאנחנו כותבים עומד בבדיקה המחמירה ביותר שבה אנחנו יכולים להציב אותו. להלן כמה פעולות שניתן לנקוט בקריאה ביקורתית:

- 1) זיהוי רבדים גלויים, סמויים, בלתי מודעים וחסרים בטקסט;
- 2) ניתוח או פרשנות של הטקסט;
- 3) העלאת ביקורת, נקודות תורפה וכשלים. כדי להשיג זאת ניתן לשאול שאלות לגבי היבטים שונים של הכתיבה:

- א) אילו מילים הן עמומות או לא מוגדרות?
- ב) מהן העמדות הערכיות (האידיאולוגיות) המשתמעות מהטקסט?
- ג) מהן ההנחות, התיאוריות, שהטקסט משקף לגבי המציאות?
- ד) האם יש תבניות קבועות בטקסט: חזרות, קפיצות, סתירות? מה משמעותן?
- ה) מהי עוצמת ההוכחות והנימוקים שהטקסט מציג?
- ו) אילו מסקנות נובעות מן הנימוקים, והיכן יש פערי הנמקה?
- ז) האם יש היפותזות מתחרות? האם הכותב מתמודד איתן?
- ח) עד כמה האנלוגיות רלוונטיות?
- ט) עד כמה הדוגמות רלוונטיות? האם הקשר בינן לבין ההכללות ברור? האם הן אכן דוגמות מייצגות?
- י) איזה מידע משמעותי הושמט?

בסופו של התהליך צריכה להיות בידיכם הערכה כתובה של הטקסט. זכרו שההערכה יכולה להיות שלילית או חיובית, וכן שהיא יכולה להיות מעורבת, כלומר לשקף נקודות חוזק וחולשה שונות בטקסט הנדון.

המישור השלישי: הקריאה הרפלקטיבית

הקריאה הרפלקטיבית חוזרת אל הקורא ועוזרת לו לפתח את הרעיונות שלו עצמו בנושא שעליו הוא כותב. גם כאן ניתן להצביע על כמה מרכיבים:

1) הקורא מחפש חיבור בין הטקסט הזה לטקסטים אחרים שקרא: היכן הוא משלים מידע ממקורות אחרים? סותר טענות העולות במקורות אחרים? חופף למידע הניתן במקורות אחרים? רשת החיבור אינה סיכום של אף טקסט בודד, אלא התייחסות מושכלת לקובץ של מקורות, ולכן היא יצירה עצמאית של הקורא ההופך לכותב.

2) הקורא מנסח שאלות שעוררה בו הקריאה: מה עוד היה רוצה לדעת? מה נראה לו שחסר בתהליך הביסוס ודורש השלמה? האם ישנן הנחות מתחרות? מי כתב אותן? על מה הן מתבססות? בנוסף, הוא מנסח מחשבות משלו, רעיונות הצצים במוחו לגבי הנושא והתחום שבו הוא עוסק.

3) השאלות והמחשבות האלה מפנות את הקורא-הכותב לחפש מקורות נוספים העוסקים בנושא, או למקד את תחום החקירה שלו. הן יכולות להפוך לבסיסה של שאלת המחקר שלו, או של הטענה שאותה יציג בכתיבתו.

(עיבוד דברים מתוך מצגת של נורית נוביס-דויטש וגילה וכמן ומתוך ההנחיות לקריאה ביקורתית של צוות המיומנויות, בעיקר של עמית מרכוס)